

sonucuna varılmıştır. Ancak, adayların beklenti ve kazanım davranışlarının yoğunlaştığı ifadeler irdelenerek, daha nitelikli uygulamaların yürütülmesine yönelik önemli öneriler belirtilerek çalışma sonuçlandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen Adayı, Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi, Beklenti, Kazanım

ABSTRACT

In this study, after stating the importance and place of coursebooks in the process of teaching, it is tried to determine student teachers' expectations about implemented activities during the course process of "Analysing the Textbook of the Course". This research was applied with the 165 student teachers in science teaching department of SAÜ the Faculty of Education in the 2002-2003 and 2003-2004 fall semestre. In the first period of the first application, at the beginning of the teaching process, research data showed expressions of the candidates about the expectancy towards the proposes of course, in the second period, data was obtained examining the answers that student teachers gave to evaluation questions which required the candidates to express their proposes that could provide more effective applications and the experiences based implemented activities. Datas in the third period is collected applying the questionnaire which was formed by taking the candidates behavior frequencies into consideration to the candidates who were in the second year application. It was concluded that expressed expectancies were completely even over the expectancy level met. But, questioning intensified expressions in expectancies and gained skills, the study was concluded drawing attention to important suggestions which would lead to implement more qualified applications.

Key Words : Student Teacher, Analysing the Textbook of the Course, Expectation, Gained Skills

1. GİRİŞ

21. Yüzyılın başında eğitim kurumlarının bireylere kazandırmayı hedeflediği temel yeterlikler önemli ölçüde değiştiğinden, bilgi toplumu olmanın gereklerini yerine getirmeye çalışmaktayız. Bu süreçte artık, geleneksel anlayışa dayalı olarak bilgi yüklü ve bazı temel becerilere sahip bireyler yetiştirmek yerine, öğrenmesini ve eğitsel etkinliklerin önemini bilen ve bilimsel yaklaşımı özümseyen ve öğrendiklerini uygulayabilen bireylere gereksinim duyulmaktadır (Ersoy, 2001). Bu bağlamda, günümüzde çok hızlı teknolojik gelişmelerin yaşanması, fen bilimleri eğitime özel önem verilmesine ve bu alanda birçok ders kitabının yazılmasına neden olmuştur.

Öğretim programı esas alınarak öğretimi amaçlanan bilimsel içeriğin belirlenmesinde, ders kitaplarının en kapsamlı ve güvenilir materyal olduğu belirtilmektedir (English, 1992; Pelletier, 1995). Bundan dolayı

öğretmenler, konu alanına özgü ders amaçlarını, uygulanacak öğretim stratejilerini, değerlendirme sorularını ve ödevleri ders kitaplarına dayalı olarak yürütmektedirler (Başlantı, 2002). Ancak, ders kitaplarının öğrenciyi merkeze alan, araştırmaya yönlendiren ve öğrenmelerini kolaylaştırıcı nitelikte hazırlandığında, anlamlı ve kalıcı öğrenmeye katkıda bulunabileceği ifade edilmektedir (Coletta, 1989). Öğrenciler tarafından kavranılması zor bir ders olarak görülen fen bilgisi dersi kitaplarının gerekli niteliklerden yoksun bir şekilde hazırlanması, bu dersi daha da anlaşılabilir hale getirmektedir (Çepni, ve diğ., 2001). Bu bağlamda, fen bilimlerinde konu alanındaki ders kitaplarının öğrenci başarılarını arttıracak nitelikte hazırlanması, seçilmesi ve kullanılması gerektiği vurgulanmaktadır (Coletta, 1989).

20. Yüzyılda hazırlanan fen bilgisi ders kitapları geniş kapsamlı bilgi kaynağı olarak hazırlandıkları için ansiklopedik özellik taşıdıkları belirtilmektedir. Günümüzde ise ders kitaplarında, neyin nasıl öğretilmesi gerektiğine, farklı etkinlikler kapsamında öğrencilerin değerlendirilme şekillerine dayalı olarak ayrıntılı olarak yer verilmektedir. Bu anlamda, günümüzde ders kitaplarının önceki uygulamalarla karşılaştırıldığında daha nitelikli hazırlandığını ifade etmek mümkündür. Ancak, öğretmenler tarafından hazırlanan bu ders kitaplarının, öğrenciyi araştırmaya yönlendirmekten yoksun bir şekilde etkinliklerle ilgili yönergelerin tamamını öğrencilere sunan bir yaklaşımla düzenlenmediği vurgulanmaktadır (Coletta, 1989).

Günümüzde yaşanan teknolojiye hızlı gelişmelerin ülkemizdeki okullarda henüz yaygınlaşmaması ve zengin öğrenme ortamları oluşturulamaması, öğretim aracı olarak en çok ders kitaplarının kullanılmasına neden olmaktadır (Kılıç, ve Seven, 2002; Kılıç ve diğ. 2001; Halis, 2002; Köseoğlu ve diğ., 2003). Ayrıca eğitimciler tarafından öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal gelişmelerinin şekillendiği ilköğretim sürecinde, ders kitaplarının daha da önem kazandığı belirtilmektedir (Kılıç ve Seven, 2001). Yapılan araştırmalar sonucu, günümüzde dünyadaki teknolojik gelişmelere rağmen ders kitaplarının hala öğretim sürecince en yaygın şekilde kullanılan araç olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, öğrencilerin sınıf ortamında zamanlarının % 70-95 arasındaki süreci ders kitaplarına dayalı etkinliklere ayırdıkları ifade edilmektedir (Shannon,1982). Ülkemizde ise ders kitaplarının % 72,64 oranı ile en yaygın olarak kullanılan öğretim aracı olduğu belirlenmiştir (Kılıç ve Seven, 2001). Ayrıca fen bilgisi öğretmenlerinin %90'ının öğretim sürecinde zamanlarının %90'ında ders kitaplarını kullandıkları ifade edilmektedir. Soong ve Yager (1993), tarafından fen ders kitaplarının öğretim sürecindeki etki düzeyinin irdelendiği araştırmada, fen öğretiminin tek kelime ile ders kitaplarına dayalı olarak belirlendiği sonucuna varılmıştır. Ayrıca öğrencilerin, bilgilerin kaynağını ve fen bilimlerinin temelini ders kitaplarının oluşturduğu

düşüncesine sahip oldukları belirlenmiştir. Yapılan araştırmalar, öğretim sürecinin öğretmenlerin beğenisini kazansın ya da kazanmasın ders kitaplarına dayalı olarak yürütüldüğüne dikkat çekmektedirler (YÖK/Dünya Bankası, 1999).

Eğitim Fakülteleri'nin Yeniden Yapılanması kapsamında "Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi Dersi" Eğitim Fakültelerinin lisans ve Fen Edebiyat Fakültesi mezunlarına yönelik olarak da Tezsiz Yüksek Lisans programlarında önemli bir ders olarak yer almıştır. Ancak, bu dersin genel amaçları tam olarak belirtilmese de, YÖK'ün belirlediği çerçeve programdan, öğretmen adaylarının öğretmeni olacakları alanda derslerinde kullanacakları ders kitaplarını seçme ve en iyi ders kitabının özellikleri, milli eğitim sisteminde ders kitaplarının yeri ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın ders kitaplarının hazırlanmasına yönelik yürüttüğü çalışmalar hakkında bilgi sahibi olma ile ilgili becerileri kazanmaları gerektiği anlaşılmaktadır. Ayrıca bu derste, konu alanında MEB tarafından onaylanan öğretim programlarının ve ders kitaplarının eleştirel bir şekilde incelenmesi ve yapılan değerlendirmelerin yürütülen uygulama etkinliklerine dayalı olarak irdelenmesi önerilmektedir (YÖK,1998). Fakat bu dersin, uygulamadaki yürütülüş şekline ilişkin dokümanlarda yeterli düzeyde açıklamalara yer verilmemektedir.

En yaygın ve etkin olarak kullanılan ders kitaplarından amaçlanan şekilde faydalanılması, öğretim sürecine olan olumlu ve olumsuz katkılarının bilinmesi ve bilinçli bir yaklaşıma dayalı olarak kullanılması konusunda öğretmen adaylarının hizmet öncesi eğitim süreçlerinde beklenen yeterliklere sahip olmasını gerektirmektedir.

Bu bağlamda, öğretmen adaylarının konu alanındaki ders kitaplarını irdeleyebilme ve ders kitaplarına paralel kaynak yardımcı kitap izleme konusunda yeterli becerileri kazanmaları gerektiği ön plana çıkmaktadır. Bu gereklilik, ders kitaplarının öğretim sürecini etkileyen en önemli unsurlar arasında yer aldığı dikkate alındığında daha da önemli hale gelmektedir. Ayrıca, ders kitaplarının yazılma sürecinde ilgili konu alanındaki öğretmenlerin görüş ve düşüncelerinden yararlanılması gerektiği özellikle vurgulanmaktadır (Çepni ve diğ., 1998). Bundan dolayı, öğretmen adaylarının ders kitaplarının seçimi konusunda eğitim almaları, nitelikli değerlendirme yapabilmeleri açısından zorunlu hale gelmektedir (Kılıç ve diğ., 2001). Bu durum dikkate alındığında hizmet öncesi süreçte öğretmen adaylarına verilecek "Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi" dersinin önemi daha da artmaktadır. Çünkü, ders kapsamında yürütülen farklı etkinliklere dayalı olarak kazanılan beceriler arasındaki değişkenliğin beklentilerin karşılanma düzeyini de doğrudan etkileyeceği açıktır. Bu bağlamda, öğretmen adaylarının dersin hedeflerine yönelik beklentilerinin karşılanma düzeyinin ders kapsamında yürütülen etkinliklere dayalı olarak belirlenmesi,

bu alanda yapılmakta olan araştırmalara kaynak teşkil etmesi açısından önem taşımaktadır.

2. AMAÇ

Bu çalışmanın amacı, SAÜ Eğitim Fakóltesi İlkretim Bölümü Fen Bilgisi đretmenliđi Bölümü lisans programında yer alan “Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi” dersinin amaçlarına yönelik đretmen adaylarının beklentilerinin karşılanma düzeyini yürütülen etkinlikler kapsamında geliştirilen mesleki becerilere dayalı olarak belirlemektir.

3. YÖNTEM

Bu alışma, 2002-2003 ve 2003-2004 eğitim-đretim gz yarıyıllarında SAÜ Eğitim Fakóltesi Fen Bilgisi đretmenliđi programında, “Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi” dersini alan birinci ve ikinci đretim lisans programındaki toplam 165 đretmen adayı {[2002-2003 eğitim-đretim yılı güz yarıyılında 95(50+45)] ve [2003-2004 eğitim-đretim yılı güz yarıyılında 70(40+30)]} ile yürütülmüştür.

Araştırma verileri; birinci aşamada, uygulamanın ilk yılında ğretim süreci başında ğretmen adaylarına öncelikle dersin önemi ve amaçları belirtilerek, belirtilen amaçlara yönelik beklentilerini davranış bazında yazılı olarak ifade etmeleri istenerek elde edilmiştir. İkinci aşamada, ğretmen adaylarının daha geçerli ve güvenilir veriler yansıtılmalarını sağlamak amacı ile, ğretim süreci sonundaki ilgili dersin final sınavında; dersin amaçlarına yönelik beklentilerini, ders kapsamında yürütülen etkinliklerden kazanımlarını, dersin daha etkili yürütülmesine yönelik önerilerini belirtmelerini isteyen dersin ğretim sürecinin değerlendirilmesini amaçlayan soruya verdikleri cevapların incelenmesiyle elde edilmiştir. nc aşamada; ğretmen adaylarının sahip oldukları görüşlere dayalı olarak belirttikleri ifadelerin sıklık düzeyleri dikkate alınarak oluşturulan anket, uygulamanın ikinci yılındaki ğretmen adaylarına uygulanmıştır. Daha sonra elde edilen veriler, araştırmanın amacına yönelik olarak beklenti, kazanım ve öneriler halinde düzenlenerek frekans ve yüzdelikler halinde tablolaştırılarak karşılaştırılmıştır. Dersin yürütülme sürecinde yer alan teorik konularla ilgili uygulama saatlerinde ğretmen adaylarının yrttği etkinlikler Tablo 1’de verilmektedir.

Tablo 1. Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi dersi kapsamında işlenilen ünitelere göre yürütülen etkinlikler

<i>No</i>	<i>İşlenen Ünite</i>	<i>Yürütülen Etkinlik</i>
1	Konu Alanları Öğretim Programları	Öğretim programının öğelerine dayalı incelenmesi
2	Ders Kitabının Öğretimdeki Yeri	Ders kitabının; a) Programın öğelerine uygunluk düzeyi b) Öğretmene sağlayacağı katkılar c) Öğrenciye rehberlik özellikleri d) Olumlu-olumsuz özelliklerinin belirlenmesi
3	Ders Kitaplarını Hazırlama ve Hizmete Sunma	İncelenen ders kitabının bir ünitesinin detaylı incelenerek yeniden yazılması
4	Ders Kitaplarının Öğretim Programlarına Uygunluğu	a) Ders kitabının programa uygunluk düzeyini belirlemek için ölçek geliştirme b) İncelenen ünitenin geliştirilen ölçeğe dayalı incelenmesi
5	Ders Kitaplarında Bilimsel İçerik	İncelenen ders kitabındaki; a) bilgi türlerini b) bilgi yanlışlarını c) anlatım yanlışlıklarının belirlenmesi d) Bilimsel içerikle ilgili ölçek geliştirerek incelenen ünitenin irdelenmesi
6	Ders Kitabında Dil ve Anlatım	İncelenen ders kitabının dil ve anlatım özellikleri açısından incelenmesi
7	Ders Kitabının Tasarımı	İncelenen ders kitabının tasarım öğeleri açısından incelenmesi
8	Görsel Düzen	Görsel düzen ile ilgili ölçek geliştirerek incelenen ünitenin ölçeğe dayalı incelenmesi
9	Ders Kitabında Fiziksel Yapı ve Bölümler	Fiziksel yapı ve bölümler ölçeği geliştirilerek incelenen ünitenin ölçeğe dayalı incelenmesi
10	Ders Kitabına Yardımcı Materyaller	a) Ders kitabına yardımcı materyal ölçeği geliştirme b) İncelenen ünite için öğretmen kılavuzu hazırlama

11	Ders Kitaplarını Değerlendirme Yolları	İncelenen ünite için öğrenci çalışma kitabı hazırlama
12	Ders Kitabı Seçmek İçin Ölçek Hazırlama	İncelenen ünitenin ders kapsamındaki konular dikkate alınarak yeniden yazılması

4. BULGULAR

Birinci aşamadaki bulgular, öğretmen adaylarının dersin başlangıcında belirttikleri beklenti ifadelerinin ve öğretim sürecinin sonunda final sınavında yer alan dersin değerlendirilmesini amaçlayan soruya verdikleri cevapların incelenmesi sonucu elde edilmiştir. İkinci aşamada ise, bu cevapların yansıttığı görüşlerin yoğunlaştığı ortak ifadeler dikkate alınarak oluşturulan anket, ikinci uygulamadaki öğretim sürecinde yer alan adaylara uygulanmıştır. Elde edilen bulgular düzenlenip, aşağıdaki gibi tablolaştırılmıştır. Öğretmen adaylarının uygulamalardan beklenti ve kazanımları Ek.Tablo-1’de, daha nitelikli bir uygulamanın yürütülmesine yönelik önerileri ise, Ek.Tablo-2’de belirtilmiştir.

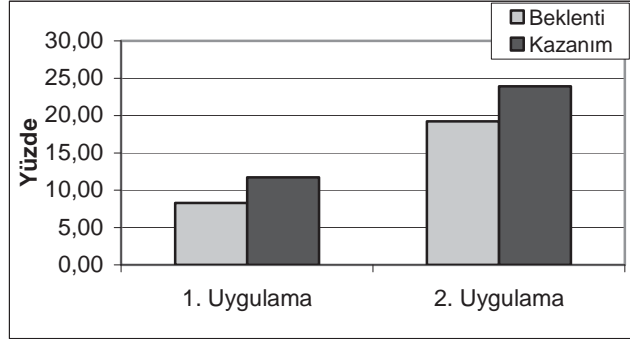
Ek Tablo 1’de adayların “Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi” dersinin amaçlarına yönelik beklentilerinin, kazanılan davranış olarak büyük oranda gerçekleştirildiği görülmektedir. Öğretmen adaylarının bu süreçte, özellikle; Ek Tablo 1 de ve Ek Tablo 3’de görüldüğü gibi *6 sıra nolu*-etkili bir ders kitabı seçme [(0.92-0.97-1.uyg., 0.91-1.00-2.uyg.)] ve *12 sıra nolu*-nitelikli bir ders kitabının özelliklerini açıklama [(0.73-0.96-1.uyg., 0.91-1.00-2.uyg.)] davranışlarının beklenti ve kazanım ifadesi olarak ağırlık kazandığı belirlenmiştir. Daha sonra ise, *13 sıra nolu*-ders kitaplarını etkili kullanma yollarını belirtme [(0.38-0.93-1.uyg., 0.84-1.00-2.uyg.)], *10 sıra nolu*- ders kitaplarının hazırlanma aşamalarını ifade etme, [(0.60-0.80-1.uyg., 0.69-0.91-2.uyg.)], *17 sıra nolu*-ders kitaplarını değerlendirme kriterlerini açıklama, [(0.52-0.78-1.uyg., 0.69-0.90-2.uyg.)], *14 sıra nolu*-ders kitaplarının öğretim sürecindeki önemini belirtme [(0.38-0.81-1.uyg., 0.63-0.93-2.uyg.)], *20 sıra nolu*-konuya uygun yardımcı kaynak materyal (öğretmen kılavuzu ve öğrenci çalışma kitabı) hazırlama [(0.47-0.77-1.uyg., 0.59-0.91-2.uyg.)] ve *1 sıra nolu*-ders kitaplarındaki bölümlere yer verilme gerekçelerini açıklama [(0.47-0.72-1.uyg., 0.61-0.91-2.uyg.)] ile ilgili beklenti ve kazanımlara yönelik davranış ifadelerinde yoğunlaşma olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte, öğretim süreci başında beklenti olarak ifade edilmemiş olmasına rağmen süreç sonunda kazanım ifadeleri arasında yer alan özellikle; *26 sıra nolu*-öğretim programının öğelerini ifade etme

(1.00-0.91), 28 *sıra nolu*-derse yönelik teorik bilgileri yürütülen etkinliklerle ilişkilendirme (0.83-0.90), 22 *sıra nolu*-mesleki özgüven duygusunu geliştirme (0.72-0.83), 25 *sıra nolu*-ders kitaplarının hazırlanmasında öğretim programının önemini ifade etme (0.74-0.77) davranışlarının ağırlık kazandığı dikkat çekmektedir. Diğer taraftan, beklenti ve kazanım ifadesi olarak en düşük düzeyde; 7 *sıra nolu*-konu alanında kitap yazma [(0.25-0.44-1.uyg., 0.26-0-2.uyg.)] ve 3 *sıra nolu*-ders kitaplarını dil ve anlatım özellikleri açısından değerlendirme [(0.27-0.35-1.uyg., 0.67-0.81-2.uyg.)] davranışlarının belirtildiği tespit edilmiştir.

Öğretmen adaylarının daha nitelikli uygulamanın yürütülmesine yönelik önerileri incelendiğinde, ifadelerin öğretim süreci, etkinlikler ve değerlendirme başlıkları altında yoğunlaştığı belirlenmiştir (Ek.Tablo 3). Bu kategoriler arasında ise, en çok önerinin öğretim sürecine, daha sonra yürütülen etkinliklere yönelik olarak sunulduğu görülmektedir. En az öneri ifadesinin ise, değerlendirme boyutu ile ilgili olduğu belirlenmiştir. Öğretim sürecine ilişkin; adayların ders kitaplarını daha etkili kullanım için çeşitli yaklaşımların geliştirilmesinin sağlanması (0.53+1.06=1,58), öğretmenler hizmet içi eğitim ile ders hakkında bilgilendirilerek ders kitabı seçimi ve etkili kullanımı hakkında bilinçlenmelerinin sağlanması (0.59+0.74=1.33), hazırlanan etkinliklerin uygulamalar öncesi irdelenmesini için adaylar arasında değerlendirme grubunun oluşturulması (0.45+0.84=1.30), tartışma yöntemi daha çok uygulanması (0.44+0.84=1.28), etkinlik uygulamalarının daha etkili hale getirilebilmesi için yardımcı materyallerin kullanımının artırılması (0.51+0.76) ve adayların derse yönelik eğitim araştırmalarını incelemelerinin sağlanması (0.55+0.70=1.25) sunulan öneri ifadeleri arasında en fazla düzeyde yer almaktadır. Öğretim sürecine ilişkin en az düzeyde ise, konu ile ilgili uzman ve kitap yazarlarının görüşlerine ulaşılması (0.31+0.53=0.83), uygulama gruplarındaki kişi sayısı azaltılması ve sunum süresinin artırılması (0.28+0.56=0.84) ve geliştirilen etkinliklerden bazılarının bireysel hazırlanması (0.31+0.61=0.92) gerektiği önerilmektedir. Adayların yürütülen etkinliklere yönelik olarak, yeniden yazdıkları ünite ile ilgili eğlendirici etkinlikler (fıkra, senaryo gibi aktiviteler) bularak sınıfa sunmaları (0.46+0.77=1.23), ders kitabında bulunması gereken niteliklere dayalı bir ölçek hazırlatılarak ders kitabının değerlendirilmesi (0.47+0.69=1.16) belirtilen öneriler arasında ağırlıklı olanlardır. Etkinliklerle ilgili adayların en az düzeyde paylaştığı öneri ise, haftalık ödevler yerine dönem sonunda teslim edilmek üzere her gruba yeni bir fen bilgisi dersi kitabının yazdırılarak değerlendirme ölçeği ve raporu hazırlatılmasıdır. Son kategori olan değerlendirme boyutuna yönelik ise adaylar; etkinlik raporlarına dönüt verilmesi (0.38+0.83=1.21) ve uygulama notlarının değerlendirmedeki etkisinin artırılması (0.39+0.69=1.08) gerektiğini ifade etmektedirler.

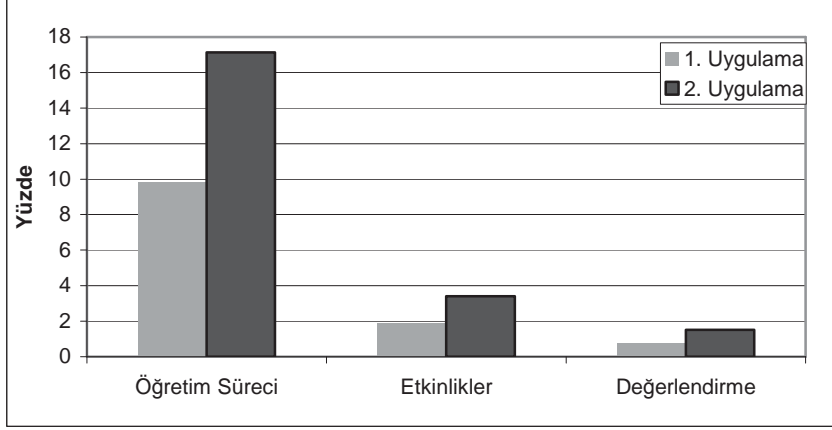
Öğretmen adaylarının, Ek Tablo 1’deki beklenti ve kazanımları ile ilgili davranış ifadelerinin yüzde değerleri dikkate alınarak elde edilen veriler düzenlenerek Tablo 2’deki gibi düzenlenmiştir.

Tablo 2. Öğretmen adaylarının belirttiği beklenti ve kazanım ifadelerinin karşılaştırılması

Tablo 2’de adayların, her iki uygulamada da beklentilerini büyük oranda hatta beklentilerinin üstünde kazanılan davranışa dönüştürdüğü görülmektedir. Ek Tablo 2’ de öğretmen adaylarının daha nitelikli bir öğretim sürecinin gerçekleştirilmesine yönelik belirttiği öneriler, görüşlerin yoğunlaştığı kategoriler dikkate alınarak yüzde değerlerine dayalı olarak Tablo 3’deki gibi düzenlenmiştir. Tablo 3’de görüldüğü gibi, adaylar ağırlıklı olarak öğretim sürecinin ve etkinliklerin geliştirilmesine yönelik öneriler belirtmektedirler. Adayların en düşük düzeyde ise, değerlendirme sürecine ilişkin önerilerde buldukları görülmektedir. Ayrıca, adayların ikinci uygulamadaki beklenti ve kazanılan davranışları ilk uygulama ile karşılaştırıldığında, özellikle öğretim sürecinde belirgin düzeyde bir artışın gerçekleştiği dikkat çekmektedir.

Tablo 3. Öğretmen adaylarının öneri ifadelerinin kategorilere dayalı gösterimi

5. SONUÇLAR ve ÖNERİLER

Öğretmen adaylarının beklenti ve kazanımlarına yönelik davranış ifadeleri incelenerek düzenlenen tabloların incelenmesiyle aşağıdaki sonuçlara varılabilir: Adayların, etkili bir ders kitabının özelliklerini ifade etme ve seçme becerisini genelde beklenti olarak ifade edip kazanılan davranışa dönüştürdükleri sonucuna varılmıştır (Ek Tablo 1, Ek Tablo 3). Beklenti olarak ifade etme ve kazanım olarak gerçekleştirme açısından daha alt düzeyde ise; öğretmen adaylarının ders kitaplarını etkili kullanma yolları, hazırlama aşamaları, değerlendirme kriterleri, öğretim sürecindeki önemi, yardımcı kaynak materyal (öğretmen kılavuzu ve öğrenci çalışma kitabı) hazırlama davranışları ön plana çıkmaktadır. Belirtilen beklenti ve kazanımlara bu düzeyde ulaşılması adayların dersin amaçlarına yönelik beklentilerini büyük oranda gerçekleştirdiği, hatta çoğu durumda özellikle ikinci uygulamada beklentilerinin üzerinde kazanım elde ettikleri sonucuna varılmıştır. İkinci uygulamadaki kazanılan becerilere yönelik davranışların ilk uygulamadakilere göre daha üst düzeyde belirtilmesinin, adayların davranış bazında kazanım yazma becerilerini geliştirememiş olduklarının göstergesi olduğu düşünülmektedir (Tablo 2). Bu eksikliğin giderilmesi için, adayların sadece ders planı yazma aşamasında değil, farklı derslerin uygulamalarında amaç ve davranış yazma becerilerinin geliştirilmesine de önem verilmesi gerekmektedir. Diğer taraftan, süreç başında beklenti olarak ifade edilmeyen, fakat süreç sonunda adayların, öğretim programının öğelerini ifade etme, teorik bilgileri yürütülen etkinliklerle ilişkilendirme, mesleki özgüven duygusunu geliştirme, ders kitaplarının hazırlanmasında öğretim programının önemini belirtme davranışlarını kazandıkları belirlenmiştir. Bu durum, dersin amaçlarına yönelik temel amaçlara

ulaşıldığının göstergesi olarak düşünülebilir. Ayrıca, konu alanında kitap yazma becerisini adayların en düşük düzeyde kazandıklarının belirlenmesi, öğretim sürecinde kitap yazımına yönelik bir etkinliğin yapılmamasından kaynaklanmaktadır.

Öğretmen adaylarının beklenti ve kazanımlara yönelik davranış ifadelerinin farklı uygulamalara rağmen büyük oranda paralellik taşıması, yürütülen etkinliklerin nitelik düzeyinin istenen bir sonucu şeklinde yorumlanabilir (Tablo 2). Bu durum dikkate alındığında, ikinci uygulamadaki beklenti ve kazanım düzeyleri karşılaştırılarak daha güvenilir ve geçerli veriler elde etmek mümkün olacaktır. Diğer taraftan, beklenti ve kazanım düzeyleri arasındaki farkın, adayların dersin hedeflerinden yeterince haberdar olmamalarından ve süreç sonunda kazanımlarını beklentilerine göre daha fazla düzeyde boyutlandırma imkanına sahip olmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Bundan dolayı, adayların öğretim süreci başlangıcında dersin kapsamı ve amaçlarına yönelik olarak bilgilendirilmelerine özel önem verilmesi gerekmektedir.

Öğretmen adaylarının daha nitelikli uygulamanın yürütülmesi için sundukları önerilerden, özellikle öğretim sürecinin daha sonra etkinliklerin ve en düşük oranda ise değerlendirme sürecinin iyileştirilmesi gerektiği ön plana çıkmaktadır (Ek Tablo 2). Bu bağlamda sunulan önerilerin, öğretim süreci ve yürütülen etkinliklere ilişkin konularda ağırlık kazanmasının, bu alanların sahip olduğu kapsam ve önemden kaynaklandığı şeklinde yorumlanabilir. Adayların öğretim sürecine ilişkin önerilerinden; öğretim sürecinin ders kitaplarının daha etkili kullanımı için çeşitli yaklaşımlar geliştirme, öğretmenlerin ders kitabı seçimi ve etkili kullanımı hakkında bilinçlendirilmeleri, hazırlanan etkinliklerin uygulama öncesi irdelenmesi için değerlendirme grubu oluşturulması, tartışma yöntemine dayalı uygulamaların yaygınlaştırılması, etkinliklerin uygulanma aşamasında yardımcı materyal kullanımının artırılması ve dersle ilgili eğitim araştırmalarının incelenmesi gerektiği ön plana çıkmaktadır. Adaylar yürütülen etkinliklerle ilgili ise, yeniden yazılan üniteye yönelik eğlendirici etkinlikler (fıkra, senaryo gibi aktiviteler) geliştirme, etkili ders kitabının özelliklerini dikkate alarak değerlendirme ölçeği hazırlama ve ders kitabını değerlendirme etkinliklerine de yer verilmesini gerekli görmekteyiz. Son olarak değerlendirme boyutu ile ilgili adaylar, etkinlik raporlarına dönüt verilmesi ve uygulama notlarının değerlendirmedeki etkisinin artırılması gerektiğine dikkat çekmektedirler. Bu bağlamda dersin uygulama saatlerinde adayların gerçekleştirdiği etkinlikler hakkında sınıf tartışmalarının yürütülmesi ve hazırlanan etkinlik ödevleri ile ilgili ayrıntılı dönütler verilerek adayların belirlenen eksikliklerini giderme imkanına sahip olacakları düşünülmektedir.

Kitap yazımında görev alan eğitim uzmanları, fen bilgisi ders kitaplarının hazırlanma aşamasında “Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi” dersi kapsamında yürütülmekte olan etkinliklere dayalı olarak öğretmen adaylarının beklentilerinin karşılanma düzeyini dikkate almalıdırlar. Böylece, adayların dersin amaçlarına yönelik beklentilerinin daha üst düzeyde karşılanmasını sağlayıcı düzenlemelere gitme konusunda daha tutarlı ve geçerli verilere dayalı önlemler alınabileceği açıktır. Bu durum problemlerin daha az düzeyde yaşanarak, ders kitaplarının öğretim sürecine hedeflenen nitelikteki olumlu katkılarının gerçekleştirilmesini sağlayabilecektir.

Belirtilen sonuçların geçerliliğinin sağlanabilmesi için her bir boyuta dayalı olarak yeni araştırmaların yürütülerek sonuçların yeniden değerlendirilmesi gerektiği dikkate alınmalıdır. Bu süreçte, öğretmen adaylarının karşılaşılabilecekleri problemlere karşı hazırlıklı olmalarını ve olası problemlere uygun ve tutarlı çözümler üretebilmelerini sağlamak amacı ile, hizmet öncesi eğitim düzeylerinde araştırmacı öğretmen yaklaşımı kapsamında gerekli mesleki yeterlilikleri kazandırıcı dersleri almaları sağlanmalıdır. Ayrıca, alanında mesleki becerilerini geliştirmeye eğilimli öğretmenlerin yüksek lisans programlarına alınmalarını kolaylaştırıcı uygulamaların gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Diğer taraftan, ders kapsamında belirtilen yürütme süreci ve uygulanan etkinlikler kapsamında öğretmen adaylarının kazandığı mesleki beceriler diğer öğretim elemanları tarafından da irdelenip değerlendirilmelidir. Bu değerlendirmeler sonucu, “Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi” dersinin yürütülmesindeki uygulamaların nitelik düzeyi, kazanılan deneyimlere dayalı olarak yapılan araştırmalar ışığında gelişecektir. Böylece, hem ders kitaplarının daha nitelikli hazırlanması sağlanabilecek, hem de öğretmen adaylarının bu alandaki beklentilerinin daha üst düzeyde karşılanması mümkün olacaktır.

KAYNAKLAR

BAŞLANTI, U., Quantitative Analysis of a Secondary School Science Textbook for Scientific Iteracy Themes, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1,(1), 2002, 117-124.

COLETTA, A.T., CHİAPPETTA, E.L., Science Instruction in the Middle and Secondary Schools, Merrill Publishing Company, America, 1989.

ÇEPNİ, S., AYVACI, H.Ş. ve AKDENİZ, A.R., Fizik Ders Kitaplarının Değerlendirilmesi, III.Uluslararası Fen Bilimleri Eğitimi Sempozyumu, 23-25 Eylül 1998, Trabzon.

ÇEPNİ, S., GÖKDERE, M. ve TAŞ, E. Mevcut Fen Bilgisi Kitaplarının Bazı Okunabilirlik Formülleri İle Değerlendirilmesi, Maltepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Yeni Binyılın Başında Fen Bilimleri Eğitimi Sempozyumu, 7-8 Eylül 2001, İstanbul, 356-363.

ERSOY, Y., Fen Eğitimi Dünyasında Gezinti-I: Okullarda Fen Eğitimi ve Araştırma Konuları, Yeni Binyılın Başında Fen Bilimleri Eğitimi Sempozyumu, Maltepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 7-8 Eylül 2001, İstanbul, 14-21,

ENGLISH, F.W., Deciding What to Teach and Test, A Sage Publications Company, America, 1992.

HALİS, İSA., Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme, Nobel Yayın, Eylül 2002, Ankara.

KILIÇ, ABDURRAHMAN ve SEVEN, SERDAL, Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi, PegemA Yayıncılık, Eylül 2002, Ankara.

KILIÇ, ZİYA ve diğ., Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu, Fen Bilgisi 4-8, Nobel Yayın dağıtım, Eylül 2001, Ankara.

KÖSEOĞLU, FİTNAT ve diğ., Bir Fen Ders Kitabı Nasıl Olmalı, Asil Yayın Dağıtım, Eylül 2003, Ankara.

PELLETIER, C.M., A Handbook of Techniques and Strategies for Coaching Student Teachers, A Simon and Schuster Company, America, 1995.

SHANNON, P., Some Subjective Reasons for Teachers' Reliance on Commercial Reading Materials, Reading Teacher, 36, 884-889, 1982.

SOONG, B.C. ve YAGER, R.E., The Inclusion of STS Material in the Most Frequently Used Secondary Science Textbooks in the U.S., Journal of Research in Science Teaching, 30, (4), 339-349, 1993. –in-BAŞLANTI, U., Quantitative Analysis of a Secondary School Science Textbook for Scientific Literacy Themes, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1,(1), 2002, 117-124.

YÖK,1998, Türk Milli Eğitiminin Bugünkü Durumu. Ankara.

YÖK/Dünya Bankası, MEGP Doktora Bursiyerleri Tez Özetleri,
YÖK/Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi Hizmet Öncesi
Öğretmen Eğitimi, Ankara, 1999.

İLETİŞİM ADRESİ

Yrd.Doç.Dr. Ahmet Zeki SAKA

Sakarya Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
İlköğretim Bölümü
Fen Bilgisi Eğitimi A.B.D.
54300 Hendek/ ADAPAZARI
azsaka@sakarya.edu.tr

Ek Tablo 1. Öğretmen adaylarının öğretim sürecine yönelik beklenti ve kazanımları

Sıra no	Öğretmen adayı beklenti ve kazanımları	1. Uygulan		
		f ₁ *	f ₂ *	f ₁
1	Ders kitaplarında hangi bölümlere hangi amaç ve davranışları kazandırmak için verildiğini söyleme	45	68	0
2	Ders kitaplarının görsel tasarım öge ve ilkeleri açısından değerlendirme	36	61	0
3	Ders kitaplarını dil ve anlatım özellikleri açısından yorumlama	26	33	0
4	Ders kitabının fiziksel yapı özellikleri öğrenme düzeyine etkisini açıklama	17	26	0
5	Ders kitaplarının hazırlanmasında bilimsel içeriğin önemini açıklama	21	24	0
6	Etkili bir ders kitabı seçme	87	92	0
7	Konu alanıyla ilgili kitap yazma	24	42	0
8	Ders kitaplarında yer alan üniteleri inceleme ve geliştirme	46	64	0
9	Ders kitabı hazırlayabilme konusunda özgüven geliştirme	-	62	0
10	Ders kitabının hazırlanması ve sunulması ile ilgili basamakları açıklama	57	76	0
11	Öğretim programının öğelerinin ders kitaplarının hazırlanmasındaki önemini açıklama	36	87	0
12	İyi bir ders kitabının özelliklerini açıklama	69	91	0
13	Ders kitabını etkili kullanma yollarını ifade etme	36	88	0
14	Ders kitaplarının öğretim sürecindeki önemini açıklama	36	77	0
15	Ders kitaplarının öğretim sürecinde öğretmen ve öğrenciler için sağlayacağı olumlu ve olumsuz etkileri belirtme	28	57	0
16	Ders kitaplarını değerlendirme becerisi kazanma	37	76	0

Ek Tablo 1'in devamı

Sıra no	Öğretmen adayı beklenti ve kazanımları	1. Uygulan		
		f ₁	f ₂	f ₁
17	Ders kitaplarını değerlendirmede dikkate alınması gereken kriterleri ifade etme	49	74	0
18	Ders kitaplarının eksik ve yetersiz hazırlanan bölümlerini belirleme	39	57	0
19	Ders kitabını değerlendirme ölçeği geliştirme ve analiz etme	52	66	0

20	Konuya uygun yardımcı kaynak materyal (öğretmen kılavuzu ve öğrenci çalışma kitabı) hazırlama	45	73	0
21	Bilimsel ve eleştirel düşünme becerisini geliştirme	-	62	
22	Mesleki özgüven duygusunu geliştirme	-	68	
23	Kazanımları mesleki becerilerle bütünleştirme	-	34	
24	Faklı bilgi kaynaklarından yararlanma becerisi kazanma	-	45	
25	Ders kitaplarının hazırlanmasında öğretim programının önemini açıklama	-	70	
26	Öğretim programının öğelerini ifade etme	-	95	
27	Ders kitaplarında yer alan ölçme ve değerlendirme sorularının öğretim sürecindeki önemini açıklama	-	63	
28	Derse yönelik teorik bilgileri yürütülen etkinliklerle ilişkilendirerek pekiştirme	-	79	
29	T.T.K.'nin görevlerini açıklama	-	16	

f_1 ifade edilen beklenti sıklığı f_2 ifade edilen kazanım

sıklığı

f_1* beklenti yüzdesi

f_2* kazanım yüzdesi

Ek Tablo 2. Öğretmen adaylarının daha nitelikli bir uygulamanın yürütülmesine yönelik önerileri

Öneriler	1. Uygulama (N=95)	
	f_1	f_1*
Öğretim süreci		
Sınıfa tecrübeli bir öğretmen getirilerek ders hakkındaki görüşleri alınmalı	35	0,37
Konu ile ilgili uzman ve kitap yazarlarının görüşlerine ulaşılabilmeli	29	0,31
İlköğretim okullarına gidilerek öğretim sürecinde ders kitabı kullanım düzeyi irdelenmeli	32	0,34
Ders yürütme sürecinde değişik kitap örnekleri incelenerek adaylara yol gösterilmeli	39	0,41
Öğretmen adaylarının ders ile ilgili eğitim alanında yapılan araştırmaları incelemeleri sağlanmalı	52	0,55
Öğretim sürecinde TTK'nun yetersiz bulduğu ders kitabı örnekleri incelenmeli	38	0,40
Etkinliklerin daha nitelikli şekilde geliştirilmesi için daha çok örneklendirme yapılmalı	56	0,59
Hazırlanan etkinlikler Okul Deneyimi II etkinlikleri kapsamında	35	0,37

ilköğretim okullarında uygulanarak değerlendirilmeli		
Tartışma yöntemi daha çok uygulanmalı	42	0,44
Öğretmen adaylarının ders kitaplarının hazırlanmasına yönelik yeni ve farklı formatlar geliştirmeleri istenmeli	36	0,38
Öğretmen adaylarının ders kitaplarının daha etkili kullanımı için çeşitli yaklaşımlar geliştirmeleri sağlanmalı	50	0,53
Hazırlanan etkinliklerin irdelenmesini için sağlamak derste sunulmadan önce öğrenciler arasından bir değerlendirme grubu seçilerek uygulama dersleri daha etkili hale getirilmeli	43	0,45
Konular eğitim öğretim sürecindeki zamana göre fazla olduğundan konu kapsamı daraltılmalı	31	0,33
Öğretmen adaylarına çok etkinlik hazırlamak yerine daha az sayıda ve detaylı uygulamalar yaptırılmalı	46	0,48

Ek Tablo 2'nin devamı

Öneriler	1. Uygulama (N=95)	
	f₁	f₁*
Öğretim süreci		
Uygulama gruplarındaki kişi sayısı azaltılmalı ve grup başına düşen etkinlik sunumu süresi artırılmalı	27	0,28
Hazırlanan etkinliklerin nitelik düzeyini arttırmak için daha fazla zaman verilmeli	48	0,51
Ders kitabında bulunan yanlışlık ve eksiklikler (dil, anlatım, görsel düzen vb) belirlenerek öğretmen adaylarının kitap yazımı konusunda bilgilenmeleri sağlanmalı	34	0,36
Yürütülen etkinlikleri daha zevkli ve ilgi çekici kılmak için daha çok pekiştirici verilmeli	41	0,43
Öğretmen adaylarının uygulama sunumlarından sonra yorum yapma sürecine tamamen katılmaları sağlanmalı	28	0,29
Geliştirilen etkinliklerden bazılarının bireysel hazırlanması istenmeli	29	0,31
Uygulamalarda eğitim teknolojilerinden daha çok faydalanılmalı	34	0,36
Hazırlanan etkinlik sunumlarının etkili yapılabilmesi için yardımcı materyallerin kullanımı artırılmalı	48	0,51
Öğretmenler hizmet içi eğitim ile bu ders kapsamında bilgilendirilerek ders kitabı seçimi ve etkili kullanımı hakkında bilinçlenmeleri sağlanmalı	56	0,59
Öğretim süreci ile ilgili öneri ifadelerinin sıklık toplamı	936	9,85
Etkinlikler		
Haftalık ödevler yerine dönem sonunda teslim edilmek üzere her gruba yeni bir fen bilgisi dersi kitabı yazdırılarak değerlendirme ölçeği ve raporu hazırlatılmalı	15	0,16
Öğretmen adaylarına ders kitabında bulunması gereken niteliklere dayalı bir ölçek hazırlatılarak ders kitabı değerlendirilmeli	45	0,47

Öğretmen adaylarının yazmaya çalıştıkları ünite ile ilgili eğlendirici etkinlikler (fıkra, senaryo gibi aktiviteler) bularak sınıfa sunmaları sağlanmalı	44	0,46
--	----	------

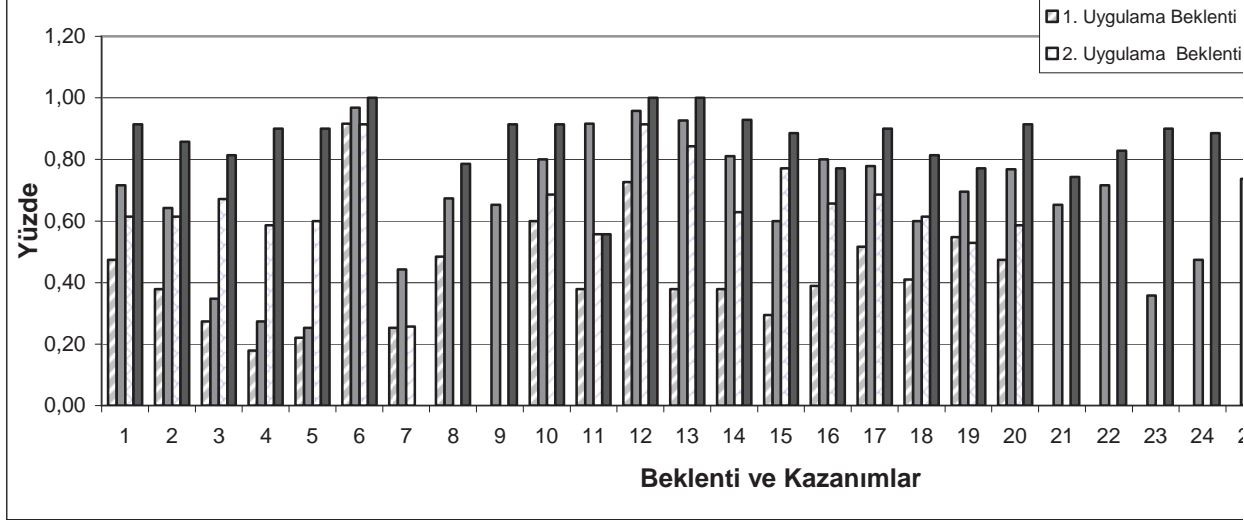
Ek Tablo 2'nin devamı

<i>Öneriler</i>	1. Uygulama (N=95)	
	f₁	f₁*
Etkinlikler		
Hazırlanan ve tekrar yazılan ünitelerden sınıfta en iyisi seçilerek Talim Terbiye Kurulu'na gönderilerek kaç puan aldığını, hangi noktalarda eksik olduğunu ve neler yapılması gerektiği değerlendirilmeli	31	0,33
Bazı öğretmen adaylarından ders kitabı hazırlamaları istenerek sınıfça değerlendirilmeli	21	0,22
En iyi hazırlanan etkinlik ödevi örnek gösterilerek sınıfta rekabet ortamı oluşturulmalı	25	0,26
<i>Etkinliklerle ilgili öneri ifadelerin sıklık toplamı</i>	181	1,91
Değerlendirme		
Dersin uygulama kısmının (hazırlanan etkinlik ve sunumun) değerlendirmedeki etkisi artırılmalı	37	0,39
Hazırlanan etkinlik raporlarının eksikleri belirlenerek adaylara dönüt verilmeli	36	0,38
<i>Değerlendirme ile ilgili öneri ifadelerin sıklık toplamı</i>	73	0,77

f₁ ifade edilen beklenti sıklığı f₂ ifade edilen kazanım sıklığı

f₁* beklenti yüzdesi f₂* kazanım yüzdesi

Ek Tablo 3. Öğretmen adaylarının uygulamalara yönelik beklenti ve kazanım sıklıklarının karşılaştırılması

**HİZMETÖNCESİ EĞİTİMLERİNE GÖRE SINIF ÖĞRETMENLERİNİN
İŞDOYUM DÜZEYLERİ**

Yrd. Doç. Dr. Hasan Basri GÜNDÜZ
Sakarya Üni. Eğitim Fak.

Yavuz YILMAZ
Öğretmen
İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü